

Наукові підходи до інноваційного розвитку агропромислового комплексу на засадах інституціоналізації в умовах міжнародної інтеграції

Вдовенко Н. М.¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.06.2023	Економіка	338

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8424218>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті досліджено можливості практичної реалізації сучасних наукових підходів до інноваційного розвитку аграрного сектору на засадах інституціоналізації в умовах міжнародної інтеграції. Доведено, що за умов міжнародної інтеграції сучасні наукові підходи щодо інституціонального регулювання та інструментарій забезпечення, переважно виступають як суттєві обмеження й бар'єри на цьому шляху замість того, щоб створити сприятливі умови для інноваційного розвитку вітчизняного аграрного сектору економіки. Розкрито базові підходи до розроблення гармонізованого координаційного механізму, який би забезпечував баланс внутрішньогалузевої та міжгалузевої взаємодії, щоб уникнути загрози слабкої ефективності в реалізації інноваційних сценаріїв розвитку аграрного сектору на засадах інституціоналізації.

Ключові слова: інноваційний розвиток, агропромисловий комплекс, міжнародна економіка, інноваційна інфраструктура, інституціоналізація, інновація, інституції, інституціональна екосистема, міжнародна інтеграція.

Scientific approaches to the innovative development of the agro-industrial complex on the basis of institutionalization in the conditions of international integration

Annotation. The article explores the possibilities of practical implementation of modern scientific approaches to innovative development of the agricultural sector on the basis of institutionalization in the conditions of international integration. It has been proven that under the conditions of international integration, modern scientific approaches to institutional regulation and support tools mostly act as significant limitations and barriers on this path instead of creating favorable conditions for the innovative development of the domestic agrarian sector of the economy. The basic approaches to the development of a coordination mechanism, which would provide a balance of intra-industry and inter-industry interactions in order to avoid the threat of weak efficiency in the implementation of innovative scenarios for the development of the agrarian sector on the basis of institutionalization, are revealed.

¹ доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, <https://orcid.org/0000-0003-2562-4373>

Keywords: innovative development, agro-industrial complex, international economy, innovative infrastructure, institutionalization, innovation, institutions, institutional ecosystem, international integration.

Вступ

На сучасному етапі наукові підходи до інноваційного розвитку у сфері аграрного сектору економіки зосереджені на аналізі, розробці та виокремленні ефективних шляхів подолання викликів в умовах міжнародної інтеграції на засадах інтернаціоналізації. Переважна більшість з таких досліджень пов'язані з проблемними аспектами запровадження інноваційних підходів до розвитку аграрного сектору на базі інституціоналізованих процесів з урахуванням динамічних тенденцій міжнародної інтеграції. Водночас проблеми та перспективи, що виникають у цій сфері, привертають не тільки увагу вітчизняних дослідників, але й є предметом поглибленого вивчення з боку міжнародної академічної спільноти та експертів-практиків. Така ситуація акцентує важливість й актуальність досліджуваного напрямку, відкриваючи перспективи для розроблення стратегічних основ розвитку вітчизняних галузей агропромислового комплексу. Тож вивчення та концептуалізація проблематики, яка пов'язана з інноваційним розвитком аграрного сектору в умовах інституціоналізації та міжнародної інтеграції, є не тільки важливим, а й перспективним напрямом для академічних і прикладних досліджень, що мають за основу визначення стратегічних і базових напрямів розвитку АПК на національному та міжнародному рівнях.

Процес дослідження, оцінки та аналізу інституціональних детермінант, які формують траєкторію інноваційного розвитку, було здійснено за результатами вивчення та обґрунтування положень в наукових працях, автори яких представляють різні наукові школи. Наукові та концептуальні підходи до даної проблематики були поглиблено і розширено в роботах таких відомих вітчизняних і закордонних вчених, як Нужна С., [1], Гончаренко О., Самілик Т., Теслюк Ю. [2], Малік М. [3], Мельник О. [4], Роко М. К., Бейнбрідж В. [5], Стефківський В. [8], Родченко С., Ігнатюк В. [9], Омельченко Р. [11], Бако М., Окрі Ф., Гурубера М. [13]. У дослідженнях Гончаренко О., Самілик Т. [2] основна увага спрямована на визначення інституціональних детермінант і здійснена оцінку стану інституціонального забезпечення розвитку інновацій в агропромисловому виробництві на засадах системного підходу. Вченими зроблено висновок, що формування інституціонального забезпечення інноваційного розвитку, включаючи аграрний сектор, тісно пов'язане зі створенням саме ефективних інституцій та інститутів. Зокрема економісти-дослідники Охріменко І. В., Овчаренко Є. І., Гнатенко І. А. [6] в своїх наукових працях акцентують увагу на основних базових концепціях впровадження інновацій в системі стратегічного управління безпекою національної економіки. Науковці звертають увагу на важливість оцінки ризиків і невизначеності глобалізації для інноваційного розвитку аграрного сектору на засадах інституціоналізації та в умовах економічних викликів.

Вчені Малік М. Й., Шпикуляк О. Г., Лузан О. Ю. В своїх наукових працях розглядають інститути й інституції у розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері, де приділено особливу увагу специфічним концептуальним підходам [3]. В даному аспекті вчені Нужна С., Теслюк Ю. [1] провели дослід у аграрному секторі, де зосередилися на вивченні та аналітиці методичних аспектів оцінки інструментів інституціонального регулювання інноваційних трансформацій в АПК. У зв'язку з цим, для нас важливим є і формування методологічних підходів у дослідженнях інновацій та інноваційного розвитку АПК, який проаналізував у власних працях Мельник О. [4]. Питання управління системою стратегічного планування інноваційно орієнтованого

конкурентоспроможного підприємства підняті науковцями Ложачевською О. М., Родченко С. С., Ігнатюк В. В. [9].

Кожен із згаданих науковців зробив значний внесок в осмислення інституціональних механізмів, що сприяють або, навпаки, стримують інноваційні процеси в умовах міжнародної інтеграції. Їх наукові роботи стали фундаментом для формування та переосмислення теоретичних і методичних основ інноваційного розвитку для сучасних прикладних досліджень. Тому вивчення концепцій, наукових підходів та подальша адаптація основоположних ідей, закладених в працях вчених, які розглянуто нами вище, не тільки сприятиме більш глибокому розумінню джерел, механізмів і перспектив задля інноваційного розвитку вітчизняного АПК, але й відкриє нові можливості для подальших наукових пошуків і практичних застосувань в даній сфері, особливо за умов функціонування міжнародної економіки через закономірності розвитку в міжнародному масштабі ринкової системи організації господарського життя.

Метою статті є дослідження можливостей практичної реалізації розглянутих наукових підходів до інноваційного розвитку аграрного сектору на засадах інституціоналізації в умовах міжнародної інтеграції.

Результати

Комплексність та специфіка інституціональної архітектоники в аграрному секторі значно ускладнює застосування традиційних методичних інструментів, зокрема і для кількісної оцінки рівня інституціонального регулювання в даному контексті. Визначальним фактором у цьому процесі є те, що інноваційна спроможність та потенціал галузей АПК на засадах інституціоналізації та при врахуванні умов міжнародної інтеграції впливає на ефективну взаємодію різних інституціональних норм, які і становлять механізм інституціонального забезпечення екосистеми АПК. Така ситуація з впровадженням інновацій, інституціональних норм характеризується синергетичністю, неоднорідною динамікою, а також складністю визначення та аналізу впливу окремих її компонентів в умовах надзвичайних викликів. За умов міжнародної інтеграції сучасні наукові підходи щодо інституціонального регулювання та інструментарій забезпечення, переважно виступають як суттєві обмеження й бар'єри на цьому шляху замість того, щоб створювати сприятливі умови для інноваційного розвитку вітчизняного аграрного сектору економіки.

Маємо відмітити, що інноваційний розвиток аграрного сектору економіки, ґрунтуючись на принципах інституціоналізації, передбачає цілісний, системно-організований процес, який представляє гармонійну інтеграцію організованих інституціональних структур та інноваційних технологій і практик. Такий комплексний процес спрямований на забезпечення підвищення ефективності та продуктивності аграрного сектору шляхом впровадження новітніх інновацій, основаних на стійких, адаптивних і гнучких інституціональних механізмах.

Важливою перевагою даного напрямку є можливість глибшої інтеграції та синергії між різноманітними елементами АПК, що сприяє створенню ефективних моделей управління, оптимізації використання ресурсів і зростанні галузевої конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Вирішальну роль у даному контексті має також вивчення та адаптація до умов вітчизняної аграрної політики світового досвіду інституціоналізації інноваційних процесів, яке має на меті створення сприятливого інституціонального середовища для сприяння розвитку та впровадження інновацій у аграрній сфері рис. 1.

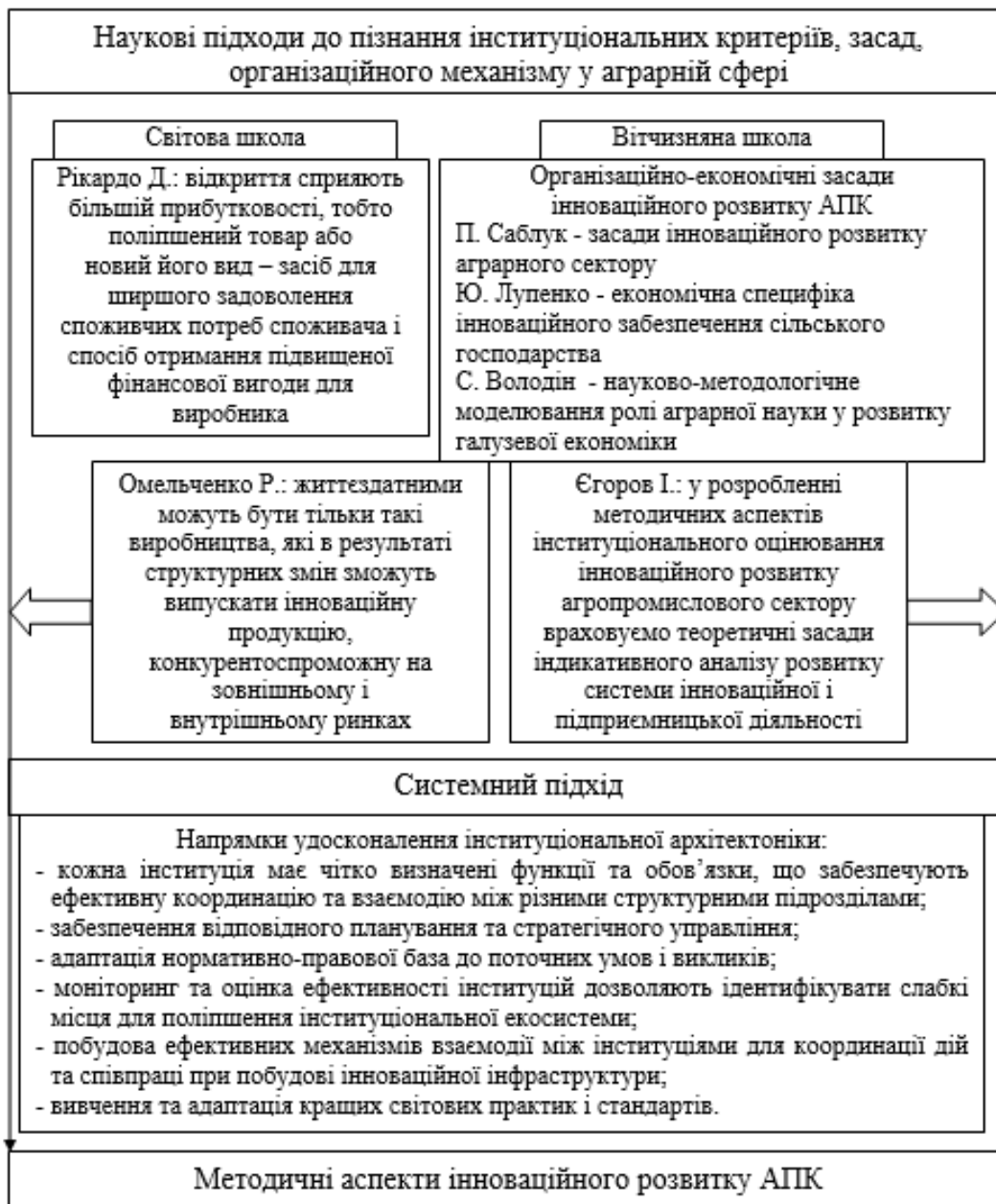


Рис. 1 Наукові підходи до інноваційного розвитку АПК на засадах інституціоналізації в умовах міжнародної інтеграції

Джерело: систематизовано автором на основі матеріалів авторів [1, С. 55–59; 3, С. 86–92; 4, С. 18–25; 6, С. 4–9; 7, С. 234–238; 9; 10, С. 89–95; 11; 12]

Ключовим підходом до інноваційного розвитку аграрного сектору на засадах інституціоналізації є також зміцнення внутрішньогалузевої і міжгалузевої взаємодії, підвищення рівня співпраці між освітніми інститутами, науково-дослідницькими установами та підприємствами аграрного сектору. Такий комплексний підхід сприятиме формуванню ефективної системи інновацій, що, в свою чергу, стане рушієм сталого та конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору в національному та міжнародному масштабах.

Сучасна модель інноваційного розвитку АПК, орієнтована на прогресивні інституціоналізовані підходи та передбачає ретельне вивчення, аналіз сучасних тенденцій, здобутків і викликів саме в АПК. Особлива увага при цьому приділяється

формуванню та оптимізації стратегічних напрямів, які здатні започаткувати інноваційну діяльність, стимулювати наукові дослідження та забезпечити високий рівень адаптації аграрного сектору до мінливих умов міжнародної інтеграції. Важливим елементом даних концептуальних підходів виступає також розробка нових механізмів фінансування та інвестицій, що сприятиме залученню додаткових ресурсів для інноваційних проектів і екологічних ініціатив у сфері АПК. Маємо звернути увагу на те, що на порядок денний також виходить урегулювання процесів оновлення нормативно-правової бази, що регулює діяльність даного сектору, з метою створення сприятливих правових і економічних засад для інноваційного розвитку.

Висновки

Слід констатувати, що імплементація обґрунтованих альтернативних сценаріїв інноваційно-орієнтованого розвитку АПК повинна мати за фундаментальну основу відповідну концепцію. Дана концепція має бути спрямована на ефективне управління та оптимізацію використання ресурсного потенціалу, а також на акумулювання територіально-економічного потенціалу та стратегічних резервів галузі. За запропонованими результатами дослідження в умовах міжнародної інтеграції, на перших етапах, доцільно розробити гармонізований координаційний механізм, який би забезпечував відповідне балансування внутрішньогалузевих і міжгалузевих взаємодій, щоб уникнути загрози слабкої ефективності реалізації інноваційних сценаріїв розвитку аграрного сектору, зокрема і інституціональної екосистеми. Вважаємо, що практичне вирішення і реалізація піднятих в даній роботі питань, сприятиме у перспективі сталому розвитку соціально-економічних систем як на мікро-, так і на макрорівнях і дасть можливість посісти вітчизняному АПК гідне місце на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Нужна С. А., Теслюк Ю. В. Методичні аспекти оцінки інструментів інституціонального регулювання інноваційних трансформацій в агропромисловому виробництві. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 13-14. С. 55–59. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.13-14.55
2. Гончаренко О. В., Самілик Т. М., Теслюк Ю. В. Інституціональні детермінанти розвитку інновацій в агропромисловому виробництві. Ефективна економіка. 2019. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.16 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7698>
3. Малік М. Й., Шпикуляк О. Г., Лузан О. Ю. Інститути й інституції у розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері Економіка АПК. 2013. № 4. С. 86–92.
4. Мельник О. Г. Формування методологічних підходів у дослідженнях інновацій та інноваційного розвитку. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 6 (120). С. 18–25.
5. Roco M. C., Bainbridge W. S. Converging Technologies for Improving Human Performance nanotechnology, biotechnology, information technology and cognitive science. NSF/DOC-sponsored report. National Science Foundation. 2002. 482 p. http://www.wtec.org/ConvergingTechnologies/1/NBIC_report.pdf
6. Охріменко І. В., Вдовенко Н. М., Овчаренко Є. І., Гнатенко І. А. Інновації в системі стратегічного управління безпекою національної економіки в умовах ризиків та невизначеності глобалізації. Економіка та держава. 2021. № 8. С. 4–9.
7. Dyrka S., Gussenov B. Sh. The main aspects of the development of foreign economic activity in the era of globalization. Bulletin of national Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan. 2018. Vol. 6. № 376. P. 234–238. <https://doi.org/10.32014/2018.2518-1467.50>
8. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі. Пер. з англ. К.: Основи. 2001. 670 с.

9. Ложачевська О. М., Вдовенко Н. М., Родченко С. С., Ігнатюк В. В. Управління системою адаптивного стратегічного планування інноваційно орієнтованого конкурентоспроможного підприємства в умовах глобалізації та COVID-19. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 1 (248). С. 53–60.
10. Стефківський В. М., Лопатинська Ю. В., Стефківська Ю. Л. Методичні аспекти інституціональної оцінки інноваційного розвитку агропромислового сектору економіки. Серія: Економіка та підприємництво. 2020. № 3 (114). Ч. 1. С. 89–95. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-3-16>
11. Омельченко Р. В. Інноваційна складова структурних реформ у формуванні глобальної конкурентоспроможності : монографія. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2014. 332 с.
12. Лупенко Ю. О. та ін.. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи: монографія. К.: ННЦ ІАЕ. 2014. 516 с.
13. Gouroubera Mori W., Latifou I., Moumouni I. M., Okry F., Baco M. Nasser Institutionalization as an Innovation Process: Insight Into ICT Use in Agricultural Advisory System. International Journal of Innovation and Technology Management. 2023. Vol. 20. № 2. <https://doi.org/10.1142/S021987702330001X>